

Horia Rusu

REGIONÁLIS EGYÜTTMŰKÖDÉS, REGIONÁLIS MARKETING*

A konkrét téma felvetése előtt fontosnak tartom, hogy néhány bevezető gondolatot osszak meg Önökkel, annak érdekében, hogy definiálni tudjuk azt a kontextust, amelyben jelenleg élünk, hiszen a regionális együttműködést, illetve annak lehetséges fókuszpontjait csak így tudjuk a valóságban elhelyezni.

A francia filozófus, Christian Michel nyelvezetét használva a gépiesített korszak – az ipari társadalom – politikai vetülete, akárcsak az azt megelőző korszakoké egyébként, a „politikai társadalom” volt. A modern világban a politikai társadalmaknak három tulajdonsága van:

- térben és földrajzilag a politikai társadalmak nemzetállamok;
- működési szempontból többé vagy kevésbé demokráciákként – néha önmagukat demokráciaként definiáló diktatúrákként – működnek;
- ideológiailag, nagy vonalakban, attól függetlenül, hogy ki van hatalmon, a szocializmus és nacionalizmus különböző mértékű keverékeként működnek, néha szociális demokráciaként (erről ma kvázi konszenzus van), máskor szocializmusként vagy kommunizmusként.

Természetesen léteznek más címkével felvértezett pártok is, azonban kivétel nélkül, a választási kampányra való tekintettel, ezek is a domináns politikai filozófia fenti elemeit adaptálják.

Az információs korszak – a posztindusztriális, információs társadalom, amely felé jelenleg tartunk – kaotikus, komplex, multikulturális, illetve váratlan és néha elkerülhetetlen hatásokat eredményez (lásd: globalizáció, internet, biotechnológia stb.).

Azok az értelmiségiek, akik Oswald Spenglert olvastak, és azok az üzletemberek, akik a *Financial Times* előfizetői, valamint a szappanoperák fogyasztói is ugyanazzal a süket illúzióval találkoznak, hogy a politikai társadalomból az információs társadalomba való áttérés egy sor krízissel, a kapaszkodók elvesztésével jár. Egyesek

számára ez a nyugati civilizáció végét jelenti, amelyet krónikus társadalmi problémák (drog, elidegenedés, morális értékek krízise) szabdalnak szét, illetve ami a természetes erőforrások kiürülésével, annak a „fogyasztói” környezetnek a romlásával jár együtt, amelyre az emberi társadalmak gazdasága támaszkodik. Mások számára a pontos kapaszkodók nélküli világ lassan mozog valamiféle „más” irányába, amelyet mindeddig még egyetlen filozófia sem definiált. De mindannyian egyetértünk abban, hogy alapvető változások küszöbén állunk. Ami engem illet, azt hiszem, hogy az információs forradalom, liberális forradalom kell hogy legyen, amely legalább annyira fontos a jövőre vonatkozóan az emberiség történelmében, mint az újkor, amikor az emberiség áttért a nomád életmódról a földművelésre. Ma e folyamat reverzibilitásának a tanúi vagyunk, azzal, hogy gyors léptekkel térünk vissza a nomád kultúrára és értékekre, és feladjuk a földművelő korszak értékeit és kultúráját.

Mintegy hétezer évvel ezelőtt egy új termelési forma, a mezőgazdaság, egy új életmódot teremtett: letelepedés, falak, raktárak, öntözés. A föld pedig a jólét legfontosabb forrása lett. A megállapodott, letelepedett életforma lehetővé tette az állam létrehozását, abban a formában, ahogy ma is találkozunk vele, állandósított bürokráciával, amelyet rendszeres adók tartanak fenn. A hely, ahol laksz, meghatároz Téged mint személyt: egy olyan állam alávetettje, esetleg „állampolgára” vagy, amely az egyéni szándék fölött álló kollektív identitást igyekszik képviselni. A francia forradalomig az államok és nemzetek nem estek egybe, a határokat, a gazdasági és katonai entitások közötti erőviszonyok alakulásának megfelelően ideiglenesen húzták meg. A valóságos nemzetállamok ezt követően alakultak ki. Az emberek fejében pedig elkezdett evidenciaként rögzülni a nemzet mint természetes közösség. Egyébként a nemzet, mint olyan, az ipari társadalom helyhez kötött gazdasági entitásai működésének szervezési igénye eredményeként merült fel, minden nemzet a saját irrealitásának definiálása kapcsán jött létre. Ezzel egy időben megjelent az a gondolat, hogy a társadalmi hálót az egyre növekvő individuális szabadság ellenében kell megerősíteni, annak érdekében, hogy az egyéni felhalmozás megvalósulhasson.

Az államok azon szükséglete, hogy létezzen egy társadalmi háló, azzal a tendenciával párhuzamosan, hogy az egyének mindent megtettek, hogy az állam érdekében kényszerűen feladott egyéni szabadságukat visszaszerezzék, együtt vezetett el a mai nemzetállamok súlyos tragédiájához. Az emberi társadalom sokoldalúságából a nemzetállamok csak egyetlen dimenziót emelnek ki: NEMZETISÉG. Egyetlen kérdés releváns: szerb vagy horvát? Indiai vagy pakisztáni? Román vagy magyar? Ha én a bariád másik oldalán állok, akkor kötelező módon utálni foglak téged. Sajnos teljesen lényegtelenné válik, hogy kedveljük-e Mozart zenéjét, vagy mindketten örömmel innánk egy pohár bort, vagy mindketten bélyeget, esetleg festményt gyűjtünk.

Másrészt, ha egy honfitársunk bankár, görög katolikus, de homoszexuális, és a zen meditáció híve, akkor foglalkozás, vágyak és aspirációk szempontjából egyszerre legalább négy kisebbségi csoport tagja is, amely csoportok ráadásul transzna-

cionálisak is lehetnek. És ma mindezen csoportok tagjaival kapcsolatba tud kerülni mindenféle nagyobb erőfeszítés nélkül, a fizikai távolságtól függetlenül. Az államoknak egyre kevesebb beleszólása van állampolgárai szakmai, szellemi, szexuális, kulturális életébe. Amikor pedig mégis megpróbálkoznak ezzel, az hatástalan és felesleges eredményeket hoz. Ugyanakkor, ha a társadalom csak kisebbségi csoportok, közösségek összessége, amit a **nemzetiségen** kívül semmi más nem tart össze, akkor érhető az egyének azon törekvése, hogy a demokratikus rendszerek standard működési elve által rájuk kényszerített többség zsarnokságától megszabaduljanak.

Mégis, ma sok állampolgár hisz abban, hogy a demokrácia lehetővé teszi számukra a kormányzás fölötti kontrollt, és sok esetben a rendszer valóban működik, de ez egyre inkább haszontalan. Emberek, információk, vagyonok szabadon mozognak a világban, és egyre kevesebb közülük van a politikai kormányzás döntéseire. Ugyanakkor a többségi döntések nem képesek a változásokat befolyásolni.

Az ember életében kevés fontos eseményt befolyásolnak a választások. A valóban fontos események nem a politikai élethez kapcsolódnak. Senki nem szavazta meg a szexuális forradalmat. Nem tudunk a munkanélküliség csökkentésére népszavazást szervezni, egyetlen parlament sem tudja és nem is teheti meg, hogy döntést hozzon arról, hogy minden háztartásban legyen számítógép, a közösségek képviselőit nem a globalizált internet szabályozására választották meg. Az iparosított korszak politikai társadalmi kiüresedtek, mivel igen sok fontos kérdés megvitatható a politikai téren és határokon kívül is.

E hosszú bevezetés után végre elérkeztünk ahhoz, hogy képesek legyünk definiálni a regionális együttműködést és ugyanakkor meg tudjuk fogalmazni céljait. Az én felfogásom szerint a regionális együttműködést úgy is fel kellene fogni, mint a régiók egyénei közötti együttműködést. Olyan egyének együttműködése, akik végső soron az információs faluba kell integrálódjanak, hogy holnap a globális világ részei lehessenek. A globalizációs folyamat ilyen értelmű felfogása alapján a regionális együttműködés a globális világ előszobája. Másként fogalmazva, mindössze egy átmeneti szakasz a globalizációs sokk kénytelen elviseléséhez kapcsolódva. Közép-Kelet-Európa egyéneinek le kell dolgozniuk azt a hátrányt, amivel a globalizált kapitalizmusnak nevezett könyörtelen versengésbe bekapcsolódtak. Az egyének kommunikációját ebben a régióban megkönnyíti a hasonló mentalitás és a kommunizmusnak nevezett 50 éves közös tragikus tapasztalat.

Másrészt a kisebbségek (románok és magyarok Jugoszláviában, románok és magyarok Ukrajnában, magyarok Romániában és Szlovákiában, németek a térség minden országában) léte ezen országokban további könnyítő tényező kellene hogy legyen a kommunikáció és az együttműködés terén. Kellően intelligensnek kell lennünk azonban ahhoz, hogy elfogadjuk azt a gondolatot, hogy az etnikai kisebbségek léte nem egy súlyos örökség, hanem előny is lehet.

Az így végiggondolt regionális együttműködésnek fel kell készítenie a térség egyéneit arra a nagy kihívásra, amit globalizációs folyamatnak nevezünk.

A legkomplikáltabb probléma ennek a perspektívának az elfogadásában sok politikai és az egyes országok kormányainak nacionalista gögje. Úgy tűnik, nem értik, hogy a globalizáció folyamata elkerülhetetlen, és hogy nagyon gyorsan változtatniuk kell mentalitásukon ahhoz, hogy képesek legyenek olyan gazdasági és társadalmi környezetet működtetni, amelyben az egyének szabadon létezhetnek annak érdekében, hogy a jövő globalizált versenyében részt tudjanak venni.

Szkeptikus vagyok azzal kapcsolatban, hogy a kormányon lévők mentális beállítódásában gyorsan végbemehet ez a változás. Ugyanakkor azt hiszem, hogy a helyi adminisztráció kellően rugalmas és elkötelezett, hogy ezt az együttműködési folyamatot elindítsa. Egy kis bátorságra van szükség ahhoz, hogy a különböző országok helyi adminisztrációi elkezdjenek kommunikálni egymással, és megtalálják az együttműködés formáit és módszereit annak érdekében, hogy a központi kormányok gáncoskodásait semlegesíteni tudják.

Ha egy ilyen együttműködés sikeres, akkor képes olyan politikai lobbijait alapítani, amely a későbbiekben a kormányok befolyásolására is alkalmas.

Közép-Kelet-Európa országai mind tőkeéhesek, ugyanakkor hiányzik egy olyan helyi menedzserréteg, amely képes az esetleges befektetéseket kezelni. Egy ilyen regionális együttműködés konkrét formája lehet az olyan közösségi befektetési alapok létrehozása, amelyekben részt vesznek a közép-kelet-európai befektetők. Ugyanakkor ez olyan hitelességet adna, amely a nyugati tőke vonzására is képes. Azok, akik ilyen alapokat igazgatnak, kapcsolatba kerülnek a térség minden országának szabályozásával, és később képessé válnak arra, hogy nyomást gyakoroljanak a politikai osztályra annak érdekében, hogy a törvényi restriktiókat kiküszöböljék, képesek lesznek konkrét összehasonlításokat felmutatni.

A mai globalizált kapitalizmus a pénz-gondolatok találkozási helye. Közép-Kelet-Európa pedig egy ilyen hely kell hogy legyen. A regionális együttműködésnek az idők során egy olyan nyomásgyakorló faktorrá kell válnia, amely képes olyan gazdasági és társadalmi keretet létrehozni, ahol ilyen találkozások létrejöhetnek.

Fordította: Kósa András László

Jegyzetek

* Elhangzott a Bálványos Nyári Szabadegyetemen, Tusnádfürdő, 1999. július 19–25.